

Чорний А.В., аспірант,
Буковинський державний
фінансово-економічний університет,
м. Чернівці

Аналіз теоретичних засад логістичної діяльності підприємства

У даній статті досліджено теоретичні засади та місце логістичної діяльності в структурі діяльності промислових підприємств. Проілюстровано процес управління логістикою за допомогою комплексу «seven R-s». Проаналізовано і узагальнено сучасні визначення терміна «логістика». Виділено основні аспекти, які присутні при визначенні науковцями даного поняття. Сформовано на їх основі комплексне визначення поняття «логістична діяльність підприємства». Окреслено перспективи подальших досліджень досліджуваної проблематики.

Ключові слова: логістика, логістична діяльність, комплекс «seven R-s», матеріальні, інформаційні, фінансові потоки.

В данной статье исследованы теоретические основы и место логистической деятельности в структуре деятельности промышленных предприятий. Проиллюстрировано процесс управления логистикой с помощью комплекса «seven R-s». Проанализированы и обобщены современные определения термина «логистика». Выделены основные аспекты, которые присутствуют при определении учеными данного понятия. Сформировано на их основе комплексное определение понятия «логистическая деятельность предприятия». Определены перспективы дальнейших исследований исследуемой проблематики.

Ключевые слова: логистика, логистическая деятельность, комплекс «seven R-s», материальные, информационные, финансовые потоки.

This article investigated theoretical foundations and place of logistics in the structure of industrial activities. Logistics management process is illustrated by the complex «seven R-s». The modern determinations of term «logistic» are analysed and summarized. The basic aspects in determining the scholars of this concept are present. Comprehensive author definition of notion «logistic activity of enterprise» is offered. Prospects for further research issues are investigated.

Key words: logistics, logistics activities, seven R-s, physical, informational or financial flows.

Постановка проблеми. У сучасних умовах ефективність функціонування діяльності підприємств залежить, в більшості, від розвинутості логістичної інфраструктури. Підприємству для отримання більшого прибутку та зайняття конкурентоспроможного місця на ринку необхідна розвинута логістична інфраструктура, іншими словами, підприємству потрібен «фундамент», завдяки якому будуть протікати всі необхідні логістичні процеси та операції з матеріальними, інформаційними та фінансовими потоками.

У структурі діяльності промислових підприємств логістична діяльність займає особливе місце, зважаючи на той факт, що саме там можна досягти конкурентних переваг у витратах, в часі обслуговування та у доданій вартості для клієнта. На сьогодні все більш важливим стає вдала організація логістичних процесів, адже логістичні витрати можуть сягати 11 % в структурі ВВП країни [5, с. 251]. Відомо, що скорочення логістичних витрат на 1 % еквівалентне

близько 10 % збільшення обсягів продажу. Наприклад, лише витрати на транспортування можуть сягати до 24 % собівартості окремих видів продукції в Україні, що становить 57,5 % в структурі загальних логістичних витрат [4].

Тому ефективне управління логістичною інфраструктурою – це важливе джерело економії засобів та виключення додаткових непотрібних витрат і проведення інноваційної політики в логістичній діяльності підприємства заслуговує на особливу увагу і потребує наукових напрацювань та практичного застосування. А це, в свою чергу, зумовлює необхідність аналізу дефініції «логістика».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблем, пов'язаних з управлінням логістичною діяльністю підприємств, присвячені праці Б. Анікіна [7], А. Роднікова [12], А. Смехова [15], Є. Крикавського [5], Дж. Бушера [16], В. Сергєєва [13], Л. Міротіна [11], М. Гордона [1], Дж. Хескетта [18], Д. Джонсона [2], В. Дибської [3], Р. Ларіної [6], Ю. Неруша [8], М. Окландер [9], В. Смиричинського [14] та інших. Необхідність подальшого теоретичного обґрунтування та розроблення практичних рекомендацій щодо формування логістичної стратегії управління промисловим підприємством потребує подальшого аналізу, що й зумовило тему і завдання статті.

Постановка завдання. Метою статті є визначення теоретичних засад та сутності терміна «логістична діяльність підприємства». Для досягнення мети необхідно вирішити такі завдання: дослідити, проаналізувати та узагальнити сучасні визначення логістики різними авторами та сформулювати на їх основі комплексне визначення поняття «логістична діяльність підприємства».

Виклад основного матеріалу. В економічній і науковій літературі закордонні спеціалісти виділяють два принципових напрями у визначенні логістики. Один із них пов'язаний з функціональним підходом до товароруху, тобто управління усіма фізичними операціями, які необхідно виконувати при доставці товарів від постачальника до споживача. Другий напрям характеризується ширшим підходом: включає аналіз ринку постачальників і споживачів; координацію попиту та пропозиції на ринку товарів і послуг, а також здійснює гармонізацію інтересів учасників процесу товароруху [14, с. 9].

Логістику розглядають, як зв'язок між місцем на ринку та виробничими функціями підприємства. Вона охоплює весь процес організації, від управління поставкою сировини до збуту готової продукції (рис. 1).

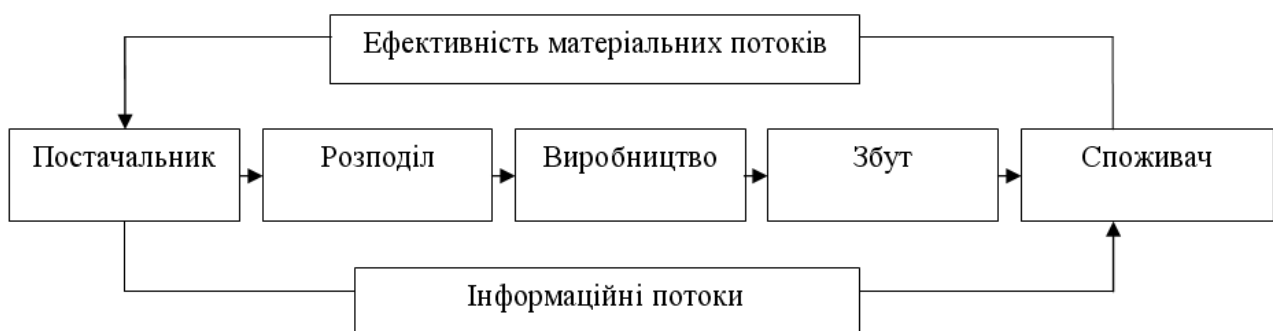

Рис. 1. Процес управління логістикою [11].

У західних країнах логістичну місію підприємства розглядають як правило за допомогою комплексу «seven R-s». В перекладі на українську мову його можна сформулювати як логістичний мікс «семи R-s»: забезпечення наявності «необхідного продукту в необхідній кількості і в заданій якості в необхідному місці у встановлений час для конкретного споживача з мінімальними витратами». Основними рисами тут виступають розміщення, якість, час і витрати.

На сьогодні у закордонній і вітчизняній літературі немає єдиного визначення логістики (табл. 1). Багатоманітність визначень поняття логістики пов'язана насамперед з тим, що еволюціонувала сама концепція логістики, тому як саме визначення, так і об'єкти дослідження логістики змінювалися й уточнювалися з розвитком ринкових відносин.

Таблиця 1

Наукові підходи до тлумачення поняття «логістика»

Визначення	Літературне джерело
1	2
Наука управління матеріальними потоками від первинного джерела до кінцевого споживача з мінімальними витратами, пов'язаними з товаропросування та віднесенням до нього потоком інформації	Б. Анікін [7, с. 7]
Наука про планування, контроль і управління транспортуванням, складуванням та іншими матеріальними і нематеріальними операціями, здійснюваними у процесі доведення сировини і матеріалів до виробничого підприємства, внутрішньозаводської переробки сировини, матеріалів і напівфабрикатів, доведення готової продукції до споживача з врахуванням інтересів та вимог останнього, а також передачі й обробки відповідної інформації	А. Родніков [12, с. 113]
Новий науковий напрямок, учення про планування, управління і спостереження (відстеження) під час переміщення матеріальних та інформаційних потоків у виробничих і енергетичних системах	А. Смахов [15, с. 8]
Наука про оптимальне управління матеріальними, інформаційними та фінансовими потоками в економічних адаптивних системах з синергічними зв'язками	Є. Крикавський [4, с. 12]
Процес планування, реалізації і управління ефективним, економічним рухом і збереженням сировинних матеріалів, незакінченого виробництва, готової продукції, пов'язаної з цим інформації з пункту виникнення у пункт споживання з метою забезпечення відповідності вимогам споживача	Дж. Бушер [16, с. 33]
Інтегральний інструмент менеджменту, що сприяє досягненню стратегічних, тактичних або оперативних цілей організації бізнесу за рахунок ефективного з погляду зниження загальних витрат і задоволення вимог кінцевих споживачів щодо якості продуктів і послуг управління матеріальними і (або) сервісними потоками, а також супутніми їм потоками інформації і фінансових коштів	В. Сергєєв [13, с. 7]
Наука про організацію спільної діяльності менеджерів різних підрозділів підприємства, групи підприємств з метою ефективного просування продукції за ланцюгом «закупівля сировини – виробництво продукції – розподіл», а також цілеспрямованих транспортно-людських потоків на основі інтеграції і координації операцій, процедур і функцій, що виконуються у рамках даного процесу з метою мінімізації загальних витрат ресурсів	Л. Міротін [11, с. 21]
Науково-практичний напрямок господарювання, що полягає в ефективному управлінні матеріальними потоками в сферах виробництва і обігу	М.П. Гордон [1, с. 3]

1	2
Процес планування, реалізації і контролювання економічно ефективного переміщення і складування сировини, запасів незавершеного виробництва, готових виробів та пов'язаних із цим послуг та відповідної інформації з місця походження до місця споживання для забезпечення відповідності вимогам споживачів	Американське логістичне товариство «Рада з управління логістикою» [17]
Сукупність видів діяльності з управління потоками продукції, координації виробництва і ринків збуту за встановленого рівня послуг з мінімальними витратами	Дж. Хескетт [18]
Потік матеріалів і послуг, а також зв'язки, що необхідні для управління цим потоком	Д. Джонсон та ін. [2, с. 22]
Наука про планування, організацію, управління, контроль і регулювання переміщення матеріальних та інформаційних потоків у просторі і в часі від їхнього первинного джерела до кінцевого споживача	В.В. Дибська [3, с. 15]
Науково-практичний напрям господарювання, який полягає в плануванні, управлінні, здійсненні та контролі корисного та рентабельного руху сировини, напівфабрикатів та готової продукції від місця виготовлення до місця споживання з метою задоволення потреб споживачів	Р. Ларіна [6, с. 10]
Мистецтво управління матеріалопотоком і потоком продукції від джерела до споживача, тобто комбінацію видів діяльності різноманітних служб, пов'язаних із розподілом, матеріальним забезпеченням, плануванням виробництва і управлінням ним	Ю. Неруш [8, с. 8]
Концепція, інтегрована функція управління матеріальним потоком в мікроекономічних системах	М. Окландер [9, с. 5]

Джерело: Розроблено автором

Однією з причин неоднозначності трактування терміна «логістика» є специфіка й різниця масштабів задач, які намагаються розв'язати окремі фірми у сфері збуту товару, його перевезення, складування тощо. Іншою причиною є наявні відмінності у національних системах організації й керування рухом товарів, а також у рівні досліджень проблем логістики у різних країнах. Ще одна причина, як зазначає А.А. Смехов [15], «... пояснюється різним ракурсом погляду на проблему». Це означає, що логістику можна розглядати з різних точок зору, а саме, з позиції менеджера, маркетолога, фінансиста, економіста, вченого або керівника фірми, компанії.

Однак всі наведені тлумачення не суперечать концептуальній сутності логістики, а їх численність є цілком закономірним явищем, яке часто супроводжує становлення і розвиток нових науково-практичних напрямів.

Здійснюючи аналіз існуючих наукових підходів до визначення поняття «логістика», можна зробити висновок, що зміст поняття «логістика» визначений різними вченими має багато спільного та багато відмінностей. У зв'язку з цим пояснимо існуючі визначення щодо даного терміну відокремивши його зміст та мету.

Проаналізувавши таблицю 1, бачимо, що одна група авторів трактує поняття логістики як напрям господарської діяльності, який полягає в управлінні матеріальними потоками в сферах виробництва, що, орієнтовані на задоволення потреб споживачів.

Інша група авторів розглядає логістику як міждисциплінарний науковий напрям, безпосередньо пов'язаний з пошуком нових можливостей підвищення ефективності матеріальних потоків з метою мінімізації загальних витрат.

Виділимо основні аспекти, які присутні при визначенні науковцями даного поняття:

1. За своїм змістом, поняття «логістика» є перш за все наукою, оскільки має концептуальні основи, об'єкт, предмет, методи, прийоми, інструментарій дослідження. Визначення логістики як науки більшість вчених пов'язують з реалізацією функцій управління. Її розглядають також як науковий напрям [15] та інтегральний інструмент менеджменту [13], чи процес управління [16; 17]. Д. Джонсон [2] стверджує, що логістика – це потоки матеріалів та послуг, у той час як потоки є здебільшого лише об'єктом дослідження логістики. Визначення ж логістики як сукупності видів діяльності [18] носить чисто прагматичний характер.

2. Переважна більшість науковців зводять логістику як функцію управління лише до задач раціоналізації матеріальних потоків, всі ж інші види потоків вважаються супроводжуваними по відношенню до матеріальних. Хоча загальновідомо, що процес управління будь-яким бізнесом розглядається з трьох позицій: фінансової, що визначає рух грошових потоків, виробничої (технологічної), яка стосується переміщення матеріальних потоків та інформаційної, що визначає рух потоків інформації. Тому є всі підстави стверджувати, що задачі логістики, як основного інструменту оптимізації розвитку бізнесу, мають бути зведені до оптимізації триєдиних матеріальних, фінансових та інформаційних потоків.

3. В окремих визначеннях спостерігається також змішування сфер відповідальності маркетингу та логістики [7]; логістика розглядається лише з позиції її застосування в сфері обігу [1; 18], або лише під час здійснення технологічного процесу.

4. Метою логістичного управління більшість вчених вважає досягнення маркетингових цілей, а саме урахування потреб споживачів [12; 16; 17] та ефективного просування товару [9]. Деякі вчені [13] за мету вважають досягнення стратегічних, тактичних та оперативних цілей організації бізнесу, а інші – мінімізацію витрат [18]. Можна погодитися з будь-яким формулюванням мети логістичного управління, оскільки вона може бути різною залежно від конкретної ситуації. Тому, на думку автора, у визначенні слід не конкретизувати мету, а лише зазначати, що управління має здійснюватися для досягнення поставленої мети.

Висновки та перспективи подальших розвідок в даному напрямі. Новизна логістичного підходу в управлінні ресурсами полягає в зміні пріоритетів господарської діяльності. Головну роль відіграє не продукт, а процес у формі потоку (матеріального, інформаційного і т.д.). Управління поточковими процесами, їх перетворення та інтеграція є новою формою управління, що перевершує традиційні як за рівнем творчого потенціалу, так і за ефективністю кінцевих результатів. Оптимізація поточкових процесів в

економіці стала можливою лише завдяки переорієнтації з кількісних критеріїв оцінки господарської діяльності на якісні.

Планування і координація діяльності, що необхідні для досягнення необхідного рівня обслуговування та якості поставок при мінімально можливому рівні цін, – одне з головних завдань управління логістикою.

З метою об'єднання та уточнення існуючих у вітчизняній і світовій науці визначень логістики, ми пропонуємо наступне комплексне визначення логістики як нового наукового підходу до управління економічними об'єктами, наукову концепцію управління, систему поглядів на управління, науку, теорію управління потоками, а логістичну діяльність – як практичну реалізацію логістичної концепції в управлінні підприємствами. З огляду на це визначення логістики як процесу, сукупності певних дій слід характеризувати терміном «логістична діяльність».

Отже, сформулюємо комплексне визначення поняття «логістична діяльність підприємства». Логістична діяльність підприємства – це процес управління матеріальними, інформаційними, фінансовими потоками підприємства, та взаємозв'язками між ними, що здійснюється шляхом послідовного та взаємоузгодженого виконання логістичних операцій на основі принципів системності, комплексності, інтегрованості усіх ланок логістичного ланцюга «постачання – виробництво – збут» з метою досягнення поставленої мети в умовах ризиків, мінливості та невизначеності зовнішнього оточення.

Перспективами подальших досліджень проблематики логістичної діяльності підприємства є детальний розгляд складових логістичної діяльності та методики оцінки її ефективності в сучасних умовах господарювання.

Список використаних джерел

1. Гордон М.П. Как осуществить экономичную доставку товара отечественному и зарубежному покупателю / М.П. Гордон, Е.М. Тишкин, Н.С. Усков – М. : Транспорт, 1993. – 64 с.
2. Джонсон Дж. Современная логистика / Дж. Джонсон, Д.Ф. Вуд, Д.Л. Вордлоу, П.Р. Мэрфимл; пер. с англ. – 7-е изд. – М. : ИД «Вильямс», 2002. – 624 с.
3. Дибська В.В. Логістика : підручник / В.В. Дибська. – М. : Ексмо, 2008 – 944 с.
4. Крикавський Є.В. Логістика. Основи теорії / Є.В. Крикавський. – Львів : Інтелект-Захід, 2004. – 414 с.
5. Крикавський Є.В. Логістичне управління : підручник / Є.В. Крикавський. – Львів : Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2005. – 684 с.
6. Ларина Р.Р. Логистика в управлении организационно-экономическими системами : монография / Р.Р. Ларина, В.Л. Пилюшенко, В.Н. Амитан. – Донецк : ВИК, 2003. – 239 с.
7. Логистика / под ред. Б.А. Аникина. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Инфра-М, 2002. – 367 с.
8. Неруш Ю.М. Логистика : учебник / Ю.М. Неруш. – М. : Проспект : Велби, 2008. – 517 с.
9. Окландер М.А. Логістика : підручник / М.А. Окландер. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 346 с.
10. Основы логистики / под ред. Л.Б. Миротина, В.И. Сергеева. – М. : ИНФРА-М, 1999. – 200 с.

11. Організація та проектування логістичних систем : підручник / за ред. М.П. Денисенка, П.Р. Левковця, Л.І. Михайлової. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 333 с.
12. Родников А.Н. Логистика. Терминологический словарь / А.Н. Родников. – М. : ИНФРА-М, 2000. – 340 с.
13. Сергеев В.И. Логистика в бизнесе / В.И. Сергеев. – М. : ИНФРА-М, 2001. – 608 с.
14. Смиринський В.В. Основи логістичного менеджменту / В.В. Смиринський, А.В. Смиринський. – Тернопіль : Економічна думка, 2003. – 239 с. □
15. Смехов А.А. Основы транспортной логистики / А.А. Смехов. – М. : Транспорт, 1995. – 197 с.
16. Busher J. Logistics excellence / J. Busher, G. Tyndall // *Manag. Accoun.* – 1987. – No 8. – Pp. 32–39.
17. Coyle J. Zarzadzanie logistyczne / J. Coyle, E. Bardi, C. Langley – Warszawa : PWE, 2002. – 734 s.
18. Heskett J.L. Logistics: Essential to Strategy / J.L. Heskett // *Harvard Busin. Rev.* – 1977. – November–December.